

*Tym, którzy noszą barwy
Błękitnego Rycerza.*
Cristiana Valentini

Tytuł oryginału włoskiego: *Blu. Storia illustrata di un colore*
Copyright © 2022 Editoriale Scienza S.r.l., Firenze-Trieste
www.editorialescienza.it, www.giunti.it
Texts and illustrations by Cristiana Valentini
The author thanks Maddalena Ghidoni and Margherita Morellini
for their collaboration to the illustrations.

Graphic design by Alessandra Zorzetti

© Copyright for the Polish edition
by Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 2024
© Copyright for the Polish translation by Joanna Wajs, 2024
Cytat z *Odysei* Homera w przekładzie Lucjana Siemieńskiego

Redaktor prowadząca Anna Garbał
Opieka redakcyjna Joanna Kończak
Korekta Anna Garbał, Joanna Kończak
Redakcja techniczna, adaptacja DTP Karia Korobkiewicz

ISBN 978-83-10-13998-6

PRINTED IN POLAND
Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 2023 r.
Wydanie pierwsze
Druk: Dimograf Sp. z o.o., Bielsko-Biała

Cristiana Valentini

NIEBIESKI

Ilustrowana
historia koloru

Przełożyła Joanna Wajs

Nasza Księgarnia

NIEBIESKOŚCI KONSTANTYNOPOLA

Sztuka islamu jest bardzo barwna, choć najczęściej używane kolory to biały, czerwony i czarny. Dla muzułmanów błękit jest odcieniem, w którym spojrzenie zanurza się bez przeszkód niczym w wodzie, a niebieskooki człowiek posiada nadprzyrodzone moce. Ceramika, witraże, glazura –

wszędzie pojawiają się niebieskie motywy dekoracyjne w otoczeniu bieli lub złota. Z targowisk Azji poprzez Konstantynopol, starożytne miasto Bizancjum, docierają do Europy olśniewające niebieskości świata orientalnego: ultramaryna uzyskiwana z lapis-lazuli, błękit kobaltowy chińskiej porcelany i wreszcie niezrównane bizantyńskie mozaiki.

W kulturze islamu piękno wyraża się poprzez kolory. W Koranie świętym kolorem – przywołującym obrazy raju – jest zielony. Muzułmanie wiążą zielen także z samym prorokiem Mahometem i jego rodziną. Kolor biały natomiast symbolizuje czystość.

Słowo „lazurowy” pochodzi od perskiego lahzward oznaczającego lapis-lazuli.

Czerwień w islamie wyobraża potęgę – niepowstrzymaną jak samo słońce.

Złoty – kolor najbardziej zbliżony do światła – wyobraża mądrość.

Charakterystyczne dla islamu niebieskości muzułmańscy artyści uzyskiwali dzięki pigmentowi znanemu jako błękit kobaltowy. Wydobywano go z kopalni na terytorium dzisiejszego Iranu. Ciemnoniebieskie i turkusowe kafelki najczęściej zdobity pałace i meczety – takie jak słynny Błękitny Meczety w Stambule (czyli dawnym Konstantynopolu).

Kościół Mądrości Bożej, czyli Hagia Sophia, powstał z woli cesarza Justyniana I Wielkiego. Wznosiło go z najcenniejszych surowców ponad dziesięć tysięcy rzemieślników! Na mozaikach w świątyniach bizantyńskich kolor ciemnoniebieski wyobraża niebo oraz ciemność, a kolor złoty – światło.

Z lapis-lazuli złotnicy tworzyli naszyjniki i amulety.

Kupcy bizantyńscy szczególnie cenili biało-niebieską chińską porcelaną barwioną błękitem kobaltowym.

Sieć zależności handlowych łączyła kupców weneckich z Cesarstwem Bizantyńskim. Konstantynopol był niczym największe targowisko Azji: kupowano tu dalekowschodnie przyprawy i materiały (na przykład jedwab).

WYTĘŻ WZROK

Pałac Topkapı to siedziba władców Imperium Osmańskiego. Na jego terenie znajduje się Skarbiec Sułtański pełen szmaragdów, diamentów, rubinów, lapis-lazuli i drogocennej chińskiej porcelany. Czy zdołasz to wszystko odszukać?

stylizowane kwiaty ze sklepienia mauzoleum Galii Placydii w Rawennie

Ludwik IX Święty, syn Ludwika VIII Lwa, był pierwszym władcą francuskim, który zaczął nosić niebieskie szaty. W jego ślady wkrótce poszli inni arystokraci.

Od końca XII wieku herbem królów Francji i symbolem monarchii francuskiej była błękitna tarcza usiana złotymi liliami.

król Francji

KOLOR KRÓLÓW

W książkach rękopiśmiennych, które w średniowieczu zamawiali arystokraci, pojawiały się ozdobne inicjały, ornamenty oraz miniatury. Czerwień uzyskiwano między innymi z ochry, niebieskość i zielenie głównie ze sproszkowanych minerałów, a płatki złota – z monet.

WYTEŻ WZROK

Kto ukradł skrawek królewskiego płaszcza?

Biały Rycerz to czcigodny starzec, przyjaciel głównego bohatera.

Zielony Rycerz jest zuchwałym młodzieńcem.

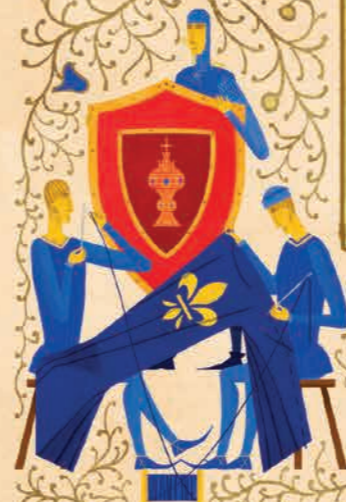
Czarny Rycerz ukrywa swoją tożsamość.

Błękitny Rycerz ma szlachetne serce i niczego się nie lęka.

Czerwony Rycerz knuje i sieje zamęt.

Kolory w romansach rycerskich

Gdy niebieski stał się kolorem królów, zapragnęli go nosić wszyscy wielcy Europy. Odtąd pojawia się on na tarczach herbowych, na szatach, a także we wnętrzach podczas ważnych uroczystości.

Święty Graal

BLUE JEANS

Pod koniec XIX wieku niebieski jest najczęściej noszonym kolorem wśród marynarzy, policjantów, strażników miejskich, listonoszy czy sportowców. Po drugiej wojnie światowej niebieskość stają się jeszcze powszechniejsze – dzięki dżinsowi, szczególnie lubianemu przez młodzież. Dżins (tkanina bawełniana nazywana także denimem) trafił do Stanów Zjednoczonych z Europy, gdzie od wieków sztyto z niego worki na żagle i płachty do przykrywania przewożonych towarów. Dopiero całe stulecie później z dżinsu barwionego indygowcem zaczęto masowo produkować odzież robotników, górników i kowbojów.

W Stanach Zjednoczonych przemysł wydobywczy i kolejowy wiele zawdzięczają imigrantom. W 1871 roku krawiec Jacob William Davies – z pochodzenia Żyd z Rygi – otrzymał zlecenie uszycia wytrzymałych i tanich spodni roboczych. Aby wzmocnić kieszenie górników i poszukiwaczy złota, Davies zastosował w denimie miedziane nity. Potem założył firmę z Levim Straussem, przedsiębiorcą z San Francisco, u którego zaopatrywał się w surowiec. I to ci dwaj panowie spopularyzowali spodnie znane dziś jako dżinsy.

Protesty studenckie, wstrząsy społeczne i walki polityczne: rok 1968 na zachodzie Europy był czasem przełomu, rewolucji obyczajowej. Niebieskie dżinsy stały się wówczas symbolem młodych ludzi na całym świecie. Niezgoda na oficjalny, formalny ubiór była jednym ze sposobów kontestowania społeczeństwa, które pogłębiało nierówności, zamiast wyrównywać szanse.

Denim był wytrzymałą tkaniną farbowaną urzetem pochodzącym z Nîmes we Francji. W drugiej połowie XV wieku sztyto z niego spodnie tragarzy portowych. Określenie *blue jeans* pochodzi od *bleu de Gênes*, czyli „błękitu genueńskiego”.

WYTEŻ WZROK

Levi Strauss kupuje tkaninę na namioty dla zdobywców Dzikiego Zachodu. Potem uszyje z niej ubrania robocze. Widzisz go na ilustracji?

Dziś ludzie najchętniej ubierają się na niebiesko. Kolor ten pokonał przez wieki naprawdę długą drogę: dość powiedzieć, że na starych mapach woda była zielonkawa. Ileż rzeczy można wyrazić jedną barwą! To jednak wcale nie koniec. Ciekawe, jak się dalej potoczy historia niebieskiego...

Kowboje z Dzikiego Zachodu szyli sobie z denimu nie tylko spodnie, lecz także grube kurtki z wieloma kieszeniami.

16 LEVI STRAUSS & CO 14

HOLLYWOODLAND

WARNER BROS. STUDIOS
WARDROBE TEST
FOR
#403 GIANT
JAMES DEAN

W latach 50. XX wieku dżinsy podbiły świat młodych. Nosili je także gwiazdorzcy filmowi – na przykład James Dean na planie *Buntownika bez powodu*.

miedziane nity

SPIS TREŚCI

<i>Czy niebo zawsze było niebieskie?</i>	6
BŁĘKIT UTRACONY	8
CZY GRECY ZNALI KOLOR NIEBIESKI?	10
KOLOR ŻAŁOBY	12
CENNIJSZE NIŻ ZŁOTO	14
NIEBIESKOŚCI KONSTANTYNOPOLA	16
LAZUR MADONNY	18
KOLOR KRÓLÓW	20
TULUZA I BŁĘKITNE ZŁOTO	22

BŁĘKIT NOWEGO ŚWIATA	24
WENECJA I BŁĘKIT NAD BŁĘKITAMI	26
KOLOR I MORALNOŚĆ	28
PRZYPADKI KOLORU NIEBIESKIEGO	30
BARWY MUNDURÓW	32
PALETA MALARSKA	34
CAŁY TEN BLUES	36
BLUE JEANS	38
BŁĘKITNA PLANETA	40
<i>Ile niebieskiego!</i>	42

